

La revista *Poblet* (1947-1949), una obra del monjo espluguí Bernat Morgades Òdena

RESUM

Biografia del monjo de Poblet Bernat Morgades Òdena (1911-1963), amb la descripció i indexació de la publicació que fundà al monestir durant el franquisme. S'adjunta en apènx el seu epistolari amb l'arquitecte Francesc Monravà Soler (1947-1949) i l'historiador Eufemià Fort Cogul (1948/1963).

RESUMEN

Biografía del monje de Poblet Bernat Morgades Òdena (1911-1963), con la descripción e indexación de la publicación que fundó en el monasterio durante el franquismo. Se adjunta su epistolario con el arquitecto Francesc Monravà Soler (1947-1949) y el historiador Eufemià Fort Cogul (1948/1963).

ABSTRACT

Biography of the monk of Poblet Bernat Morgades Òdena (1911-1963), with the description and index of the publication that he founded in the monastery during the Franco age. His epistolary is attached with the architect Francesc Monravà Soler (1947-1949) and the historian Eufemià Fort Cogul (1948/1963).

Paraules clau: premsa religiosa, Monestir de Poblet, Vimbodí, franquisme

Josep M. Grau i Pujol. Arxiver i historiador (Montblanc, 1963), col·laborador habitual de revistes de centres d'estudis de la Conca de Barberà, Camp de Tarragona i Terres de Girona. S'ha especialitzat en història moderna, si bé també investiga el període contemporani

Josep M. Carreras Vives (Montblanc, 1950)

Ha cursat estudis universitaris de Ciències de la Informació i de Dret, i laboralment ha dedicat una part considerable de la seva vida a exercir l'ofici d'impressor. Fundador de la revista montblanquina *Espitllera*. És secretari de l'Associació Amics Martínez Lozano, Secretari del Museu Arxiu de Montblanc i Comarca i membre d'altres entitats de caràcter social i cultural

La revista *Poblet* (1947-1949), una obra del monjo espluguí Bernat Morgades Òdena

Josep M. Grau Pujol i Josep M. Carreras Vives

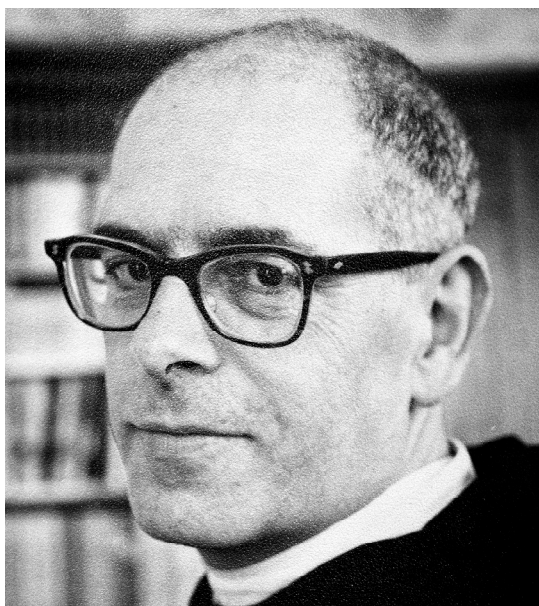
*ceconcabarbera@gmail.com

El promotor de la revista: Pare Bernat Morgades Òdena

Nascut a l'Espluga de Francolí el set d'abril de 1911, era fill de Manel Morgades Torres, pagès i Filomena Òdena Altarriba, ell de ca l'Ermità i ella de cal Maco, la nissaga paterna prové del poble de Montagut, amb radicació a l'Espluga des de que al segle XVIII un mestre de cases s'instal·là a l'ermita de la Santíssima Trinitat.

El 1923 entrà com aspirant al Convent de Sant Bartomeu dels Paüls de Bellpuig d'Urgell, el 1928 és a ciutat de Palma (Mallorca), on acabarà els estudis. L'onze d'abril de 1936 fou ordenat sacerdot pel bisbe de Barcelona Manuel Irurita Almandoz. Durant la revolta es trobava a Bellpuig i passà a refugiar-se a casa dels pares, a l'Espluga, a causa d'una delació fou detingut i, junt amb el seu pare, empresonats en un dels vaixells-presó ancorats al port de Tarragona. El 1937 passà la frontera francesa, des d'on entrà en territori franquista a fi d'incorporar-se al seu exèrcit com a capellà castrense. L'any següent participà a les batalles de Terol i de l'Ebre, si bé per motius de salut hagué d'ingressar i romandre en diversos hospitals. El 12 d'abril de 1941 ingressà a la comunitat del Monestir de Poblet, essent la primera vocació catalana i concretament de la Conca de Barberà, després de la desamortització, la professió se celebrà el 8 de setembre de 1942, i els seus padrins foren Luís Monreal Tejada (en representació del Marqués de Lozoya) i Francesca Prats. Entre les diverses responsabilitats que exercí en el cenobi trobem les de mestre de germans, prefecte d'estudis, mestre de clergues, professor de Sagrada Escripura, bibliotecari i arxiver.¹

Entre 1946-1950 Morgades assumí el càrrec de sots-prior, en aquesta etapa publicà la *Guía del real monasterio cisterciense de Santa María de Poblet* (Barcelona, 1946, 206 pàgines), patrocinada per la Germandat i l'industrial Francesc Vives Oller, de la qual es féu un tiratge de cinc mil exemplars (800 en tela i 200 relligats en cobertes de pell i numerats), amb pròleg de Felip Bertran Güell. També cal destacar la seva *Historia de Poblet* (Barcelona, 1948, 469 p. més 30 làmines d'il·lustracions), amb l'autorització del bisbe

Fotografia del Pare Bernat Morgades. Arxiu Fotogràfic del Museu de la Vida Rural. Fons Lluís Carulla i Canals.

de la capital catalana, Gregorio Modrego i l'abat populetà. La Germandat de Benefactors de Poblet, fundada el 1945, també té un gran protagonisme, publicant-se el 1947 la seva memòria en dues versions (una en català de cent exemplars i una altra de 500 en castellà, corresponent aquesta a l'any anterior. Joaquim Guitert Fontseré edità els set volums de la *Col·lecció de manuscrits inèdits de monjos del Reial Monestir de Santa Maria de Poblet* (Barcelona, 1947-1949). Les restauracions de les diverses estances i compra de mobiliari, foren intenses, amb la gestió i assessorament dels arquitectes Francesc Monravà Soler, Raimond Duran Reynals, Lluís Bonet Garí i Alejandro Ferrant.²

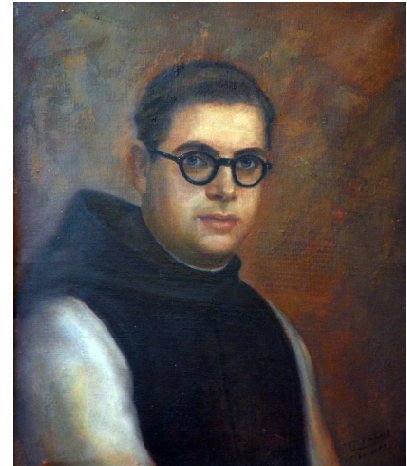
Per aconseguir finançament de les obres, Morgades viatjà sovint a Barcelona a la recerca del mecenatge de famílies benestants, entre les quals destacava la de l'industrial Felip Bertran Güell. L'espluguí esdevindrà un impulsor necessari en la restauració de la Sala Capitular, Refectori, Biblioteca, Cor de l'església abacial, Sala d'acollida, el Menjador antic, Capella de Sant Esteve, (inclòs el mobiliari), rossetó de la nau central i el panteó reial.

El 1947 s'encarregà al P. Morgades la redacció de la història de l'Espluga de Francolí, el 1948 s'adquireixen en un poble de Palència diferents peces litúrgiques antigues pel monestir, per altra part, amb l'ajuda del govern central es pot comprar la Granja de Castellfollit. El febrer de 1950 el trobem pronunciant una conferència sobre Poblet al Centre de Lectura de Reus a instàncies de la Secció Excursionista, poc temps després, el març, fou convidat pel Sindicat d'Iniciativa de Tarragona a donar una xerrada i el mateix mes publicà cròniques sobre el monestir al *Diario Español de Tarragona*. El març de 1950 arribà a Poblet el visitador de l'orde Mateo Quatterember, i acabada la Setmana Santa, Morgades fou desterrat a França fins l'any 1963. En aquest país passà per les abadies de Sant Miquel de Cuixà, Senanque, Boquen i Lerins. Essent a l'exili redactà una nova versió de la *Història de Poblet*, que en el moment de la seva mort, segons testimoni del seu pare, es quedà al monestir.

A través de les cartes que envià als seus pares el 1953, exposà obertament els motius de la seva caiguda en desgràcia, estava convençut que dos monjos que havien estat separats de la comunitat l'havien calumniat, també per venjança l'acusaren de separatisme i d'excessiva amistat amb les famílies benefactores de la Germandat de Poblet. El 1954 explicà a la família que a Roma ha parlat amb un conegut de la germandat, el qual li ha dit que alguns ministres del govern de Franco estaven disgustats perquè des de Cuixà es relacionava amb elements republicans com Pau Casals. El seu gran amic Lluís Carulla Canals vetllà per Morgades a França, no sols amb visites personals, diners i aliments, sinó també intercedint amb l'abat Edmon Garreta per rebaixar la pena imposada al monjo proscrit.

En la seva estada a Sant Miquel de Cuixà, entre 1954-1956, constata el desgovern i la crisi d'espiritualitat del monestir benedictí, que fa que molts monjos marxin, finalment, el 1956 és acollit pels caputxins de Perpinyà, posteriorment es desplaçà a Barcelona, Lleida, Manresa i Roma. El 1957 s'instal·là a Lerins, on esperava que el clima millorés la seva delicada salut. En una visita de l'abat general de l'orde el 1959 li fou confirmat que l'oposició del seu retorn a Poblet provenia de l'església de Tarragona. El 1960 viatjà a Catalunya per qüestions mèdiques i per saludar a la família; en el retorn passà per Valldonzella, on l'abadessa li promet la seva intercessió en la reincorporació al cenobi de la Conca. El 10 de setembre de 1963 mor a Poblet als 52 anys d'edat i 13 d'exili.

Retrat a l'oli sobre tela de Bernat Morgades i Òdena, obra de sor T. Tarrés, religiosa del Monestir del cister de Valldonzella (Barcelona). 60 x 49. 1942/1943?. Arxiu Manel Morgades Rosell

Bernat Morgades fou una personalitat destacada en l'impuls de la restauració monàstica i arquitectònica de Poblet, en la postguerra, després d'Eduard Toda. Era conscient del seu paper en la història del nostre país, la qual cosa el convertí en un catalanista, en oposició a la ideologia del nacionalcatolicisme imperant durant la dictadura franquista. Coetàniament un convilatà seu, Mn. Ramon Muntanyola, també lluitava per mantenir la catalanitat en l'Església amb valentes i decidides iniciatives, com la publicació de la *Veü de la parròquia* (1947-1950) i *Ressò* (1951), que serien reprimides no tan sols per les autoritats civils, sinó també per les eclesiàstiques (Arquebisbe de Tarragona). Fins avui l'atenció per la figura del Pare Morgades ha estat reduïda, el primer a retre-li homenatge fou l'espluguí Jordi Bou Simó amb motiu de la seva mort³, dècades després els seus nebots han volgut recuperar la seva memòria a través de l'edició d'una monografia sobre la seva vessant artística, tot amb la finalitat de posar les coses al seu lloc i recuperar-lo de l'oblit que durant tants anys l'ha relegat Poblet.⁴

Els familiars del Pare Morgades ens han explicat que alguns religiosos amics seus fins i tot van estripar cartes personals d'ell per por. Els conflictes interns no acabaren amb la seva mort, i el 1967 hi hagué la coneguda escisió d'Edmon M. Garreta que es traslladà a Solius.

L'expulsió del primer monjo català de Poblet després de l'exclaustració del segle XIX, facilità el control d'aquest símbol de la història de Catalunya pels franquistes, amb la visita del dictador el 1952 i relegar l'ús de la llengua catalana en les publicacions de la Germandat de Poblet, a favor del castellà.

Notes:

- 1.- Sobre aquesta dedicació envers al patrimoni documental vegeu l'article de Gener Gonzalvo Bou, «Desamortització i arxius: l'exemple del monestir de Poblet», *Lligall*, (Barcelona), 11 (1997), p. 11-29. A través de la revista *Poblet* sabem que el 1943 en l'ordenació dels fons documental aplegat per Eduard Toda, compta amb l'ajuda de fra Ramon Berga i Jesús-Enesto Martínez Ferrando, el darrer director de l'ACA.
- 2.- Sobre la recuperació monumental cal veure la monografia de Joan Bassegora Nonell, *Restauració de Poblet: Destrucció i reconstrucció de Poblet*, Barcelona, 1983.
- 3.- *Una mort a Poblet: P. Bernat Morgades Òdena*, Poblet, 1968. Posteriorment aquest text fou reproduït íntegrament com a capítol en el llibre, *Espluguins exemplars*, Valls, 2008, p. 88-97. En la *Història de l'Espluga de Francolí. El segle XX*, vol. VI, Jordi Roca Armengol en fa una breu referència biogràfica, que segueix la informació aportada pel pare Bou (p.174-175). Del mateix autor cal consultar *Restauració monàstica de Santa Maria de Poblet: 1940-1950*, Poblet, 2002.
- 4.- *Recull de l'obra artística del Pare Bernat Morgades Òdena*, 2013.

La recuperació de l'scriptorium

Des del primer moment del retorn de la comunitat pobletana al cenobi abandonat i malmès hom posà èmfasi en la recuperació de l'antic esplendor arquitectònic i, de manera especial, en refer de bell nou el fogar d'irradiació de la fe catòlica que suposaren els segles de permanència secular fins el 1835, any de la desamortització.

El primer contacte i inici de la represa conventual a les històriques ruïnes es produí el dia 24 de novembre de 1940 amb la radicació dels italians Giovanni Rosavini, Tomasso Vona, Martino Marini i Giovanni Fioravantini, instal·lats en una petita dependència rera les Torres Reials. A aquests no tardà gaire a afegir-s'hi, el 12 d'abril de 1941, un dissabte sant, l'espluguí Manuel Morgades Òdena (Bernat, en professor), provinent de l'orde de Sant Vicenç de Paül.

La seva arribada suposà una dinamització, en tots els aspectes, de la reduïda comunitat originària. Aprofità les coneixences i contactes personals cercant complicitats per al renaixement del cenobi en tota la seva integralitat; i de forma especial maldà constantment per la recuperació d'un espai físic dintre l'entorn del monestir per fer realitat el muntatge d'una modesta impremta. Sens dubte, en la mentalitat del bon monjo, hi acudia la figura indispensable dels monestirs medievals amb el seu *scriptorium* i corresponent biblioteca. Aquí es copiaven pacientment a càrrec de nombrosos escribes monàstics els manuscrits que esdevindrien la base de la litúrgia i les regles de l'orde, que ultra el seu caràcter religiós ens trobem amb autèntiques obres d'art de la cal·ligrafia i el miniatuisme artístic.

La tasca de creació d'una impremta no resultà planera i només assolí la materialització mercès l'entusiasme desbordant del Pare Bernat Morgades que encomanà a Josep M. Requesens Contijoch, impressor de Montblanc, qui des de bon inici actuà com a coordinador de les gestions per a possibilitar la modesta impremta. També es comptà decididament amb l'aportació monetària del senyor del Castell de Riudabella, Pedro Gil Moreno de Mora i algunes altres persones que acolliren la petició del tenaç monjo.

Un cop aconseguida la maquinària per muntar el taller calgué instal·lar-ho tot plegat, i es féu un dia, que no podem concretar, de l'hivern gèlid de l'any 1944, en principi en l'espai de l'antic forn. Per a la comesa es desplaçaren a Poblet els impressors Josep M. Requesens Queralt, Ramon Requesens Queralt i Josep Serra Folch, que comptaren amb l'ajut dels serrallers, també montblanquins, Manuel Barrios Bardia i Josep Barrios Figuerola.

El grup de màquines era d'una modestia extrema, basat en una màquina minerva, accionada amb electricitat o bé a pedal, si ho requería el cas, tamany 35 x 50 d'impressió màxima, una guillotina de 65 cm. de llum de tall i alguns petits utensilis per a la manipulació dels impressos. A banda d'això es comptà amb un comodí de lletra tipus elzeviriana de diversos cossos, donat generosament per una impremta de Barcelona. Així, i previ uns dies d'aprenentatge d'un monjo als tallers de la impremta Requesens, s'inicià el somni del Pare Morgades. Amb paciència monacal veieren la llum els primers impressos relacionats amb l'orde benedictina, alguns de caire intern del monestir i d'altres petits encàrrecs d'empreses, que amb aquesta atenció volgueren col·laborar a la subsistència migrada de la comunitat.

Amb els anys, la impremta s'amplià amb l'adquisició de maquinària automàtica, guillotina de tamany més gran i fins i tot alguna linotípia per a compondre els textos dels llibres que sortiren de les premses del monestir, tots molt ben estampats i dels que volem destacar, entre moltes altres, les obres completes de Sant Bernat.

La revista Poble

Segons es llegeix en la presentació del primer número (p.5-6) de la capçalera es fonamenta en que el cenobi populetà «*precisa una amplia, objetiva y detallada relación de este desenvolvimiento monástico en nuestra tierra y he aquí porque aparece ésta publicación...misión de rehacer todo este pasado... el ánimo es árduo, denso en tinieblas y rudo el esfuerzo que impone. En plena actividad restauradora, espiritual, de formación y material, económica y constructiva, con la inmensa documentación en el Archivo Histórico Nacional, sin obras similares que nos orienten y con precarios medios económicos y finalmente con una dispersión documental inmensa*». La iniciativa d'editar la revista és doncs ser portaveu de les activitats que es portaven a terme a Poble en la doble vessant de recuperació de la comunitat demonjos i la restauració de l'edifici, la difusió era un element clau per captar recursos i consolidar els avenços assolits. Morgades serà una figura clau en la consolidació dels monjos a la comarca i en la continuïtat de l'obra restauradora iniciada per d'Eduard Toda Güell.

Fitxa hemerogràfica:

- Nom de la publicació: *Poble*
- Lloc d'edició: Monestir de Poble (Vimbodí, Conca de Barberà)
- Periodicitat: Trimestral
- Llengües: Català i castellà
- Data del primer número: 1947
- Data de l'últim número: 8 el 1949 (a l'interior consta que apareix en realitat el 1950)
- Contingut: Història, arxivística, literatura i religió
 - Editor: Abadia cistercenca del Monestir de Poble
 - Director: Bernat Morgades Òdena
- Col·laboradors: Josep M. López Picó, Pere Benavent, Bartomeu Guasp, Joan Llongueras, Jaume Fortuny i Sebastià Montserrat.
- Impressor: Impremta del Monestir de Poble (figura en els crèdits, si bé d'acord a l'equip d'impressió descrit, resulta impossible i, probablement, la composició anava a càrrec dels caixistes de Poble i la impressió en un altra impremta amb la capacitat adequada, o bé que de tot plegat se'n fes càrrec algun d'aquests tallers).
 - Mides: 18 X 25 cm.
 - Tècnica d'impressió: Tipografia (s'inclouen fotografies)
 - Colors: Portada a dues tintes (negre i vermell)
 - Nombre habitual de pàgines: entre 44 i 54
 - Nombre habitual de columnes: una
 - Tiratge: es desconeix
 - Preu de venda i preu de subscripció: no consta

-Finançament: En una crònica del primer trimestre de 1947 apareguda en el núm. 1 (p. 43-46) es parla que el mes de febrer «hemos recibido las primeras aportaciones económicas para la publicación de *Poble*, revista que intenta unir el glorioso pasado de nuestra casa y ofrecerlo a nuestro buen pueblo que tanto nos ayuda en la obra de restauración».

Portades de tres dels números d'un total de vuit que s'editaren. A les vuit publicacions que formen la col·lecció completa s'hi intercalaren successivament tres gravats al boix que realitzà l'artista gravador i pintor vilanoví Ricart i Nin. La portada del número 7/8, que plasma la figura de Sant Jordi, significa la representació simbòlica del VIII Centenari de la fundació dels monestirs de Poblet i Santes Creus, feta per Ramon Berenguer IV (1149).

-Incidències: El censor en el núm. 1 és Mn. Pere Batlle Huguet i a partir del 2 ho serà Joan Badia, rector de l'Espluga de Francolí, autoritza la publicació Manuel Arce Ochotorena, Arquebisbe de Tarragona. Una part important de l'edició no es distribuï i romangué al mateix monestir.

-Col·leccions conservades: Biblioteca Monestir de Poblet (completa), Biblioteca Pública de Tarragona (completa), Biblioteca Municipal de l'Espluga de Francolí (núm.1), Biblioteca del Centre de Lectura de Reus (completa), Hemeroteca Tarragona de la Fundació Catalunya la Pedrera (núm. 1 i 3), Biblioteca de Catalunya (completa), Biblioteca Col·legi d'Arquitectes de Catalunya a Lleida (núm. 1, 2, 5-8), Biblioteca Museu Nacional de Catalunya (núm. 2, 5-8) i del Museu Marès (completa).

-Referències: l'Hemeroteca Tarragona de la Fundació la Pedrera ha indexat els núms. 1-3 per al portal Dialnet.

-Observacions: L'any 1949 en dues ocasions s'agrupen en un sol volum dos números (5-6 i 7-8). El 2001 s'inicia una segona etapa de la revista amb la Germandat de Poblet com editor, la qual cosa provoca algunes confusions en la catalogació de les biblioteques, en ser dos editors diferents. No està digitalitzada.

Entre els objectius de la revista hi havia el d'esdevenir una crònica de la restauració monàstica, de les intervencions en el patrimoni arquitectònic que possibiliten l'habitabilitat del cenobi pels monjos i la celebració de les cerimònies religioses, a més de les adquisicions de mobiliari, les donacions i dipòsits de llibres i pintures. La tasca restauradora portada a terme en la primera dècada fou realment encomiable en les difícils circumstàncies de postguerra. El paper de Morgades en la normalització de la vida monàstica és clau, no sols s'estima Poblet sinó que és conscient del seu simbolisme en el passat, en la doble vessant religiosa i nacional, per això no descuida l'ús de la llengua catalana dins les limitacions del moment, que sols l'aixopluc de l'església podia divulgar. També s'ocupa de referenciar les notícies de la recent creada Germandat de Poblet, la capçalera tot i els escasos mitjans econòmics, és de qualitat i aconsegueix la seva finalitat. El mateix 1947 coincidint amb la revista *Poblet* cal recordar que Eufemià Fort endegava la publicació *Memòria de l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus* (1947), embrió del posterior *Butlletí* (des de 1954) i a Tarragona ciutat continuava el *Boletín Arqueológico* de la RSAT (des de 1901). El 1950 amb la marxa del pare Morgades, la capçalera *Poblet* desapareix i es silencia la seva obra.

Indexació del contingut de la revista Poblet per matèries (1947-1949)

Arxivística

R [amon] B [erga] R [ossell], «Un còdex litúrgic pobletà del s. XIII», 1 (1947), p. 12-25.

Sense signar

- «Otro exemplar de la Carta Caritatis Prior», 4 (1948), p. 15-44.
- «Documento arábigo del Monasterio de Poblet», 5-6 (1949), p. 37-44.
- «Dos textos más de la carta Caritatis Prior», 7-8 (1949), p. 57-66.
- «Fragmentos del manuscrito del P. Fr. F. Elías de Taurinya», 7-8 (1949), p. 71-78.

Història

Sense signar

- «Les funeràlies dels reis d'Aragó del P. Miguel Longares», 1 (1947), p. 26-42.
 - «Una carta del venerable dom Juan de la Barrière», 2 (1948), p. 13-23.
 - «La Hermandad de Santes Creus», 3 (1948), p. 13-40.
 - «Construccions monàstiques de l'abat Copons», 3 (1948), p. 42-47.
 - «El retablo del Altar Mayor de Poblet», 4 (1948), p. 5-12.
 - «A propósito de un centenario. La Toma de Tortosa el día 31 de diciembre de 1148", 5-6 (1949), p. 5-12.
 - «Sobre el octavo centenario de Poblet», 7-8 (1949), p. 5-6.
- Sebastià Montserrat Figueras, «La medicina en Poblet», 7-8 (1949), p. 13-47.
- Jaume Fortuny, «Notícies velles i curiositats», 7-8 (1949), p. 53-56.
- Columbano Spahr, «Resumen histórico de la orden cisterciense», 5-6 (1949), p. 19-35.

Notícies de la Germandad de Santa Maria de Poblet

Sense signar

- «Fiesta de la Hermandad de Bienhechores de Santa María de Poblet», 2 (1948), p. 5-8.

Notícies de la comunitat cistercenca

Sense signar

- «Seis años de restauración monástica en Poblet [1940-1941], 1 (1947), p. 7-11.
- «Seis años de restauración monástica en Poblet [1942], 2 (1948), p. 9-12.
- «Seis años de restauración monástica en Poblet [1943], 3 (1948), p. 10-12.
- «Seis años de restauración monástica en Poblet» [1944], 4 (1948), p. 13-14.
- «Seis años de restauración monástica en Poblet» [1945], 5-6 (1949), p. 13-18.
- «Crónica primer trimestre 1947", 1 (1947), p. 43-46.
- «Final de la crónica de 1947", 2 (1948), p. 38-44.
- «Crónica primer trimestre 1948", 3 (1948), p. 52.
- «Segundo trimestre 1948", 4 (1948), p. 47-48.
- «Crónica del tercero y cuarto trimestre de 1948", 5-6 (1949), p. 45-49.
- «Crónica del primer semestre de 1949", 7-8 (1949), p. 79-81.
- «Seis años de restauración monástica en Poblet» [1946], 7-8 (1949), p. 48-52.

Restauració arquitectònica i de mobiliari

Sense signar

- »Restauració de les capelles del creuer de nostre temple major», 2 (1948), p. 26-31.
- »Restauraciones», 3 (1948), p. 53.
- »Donativos»[llibres i pintures], 3 (1948), p. 54.
- »Restauración del Coro de Poblet», 7-8 (1949), p. 7-12.

Hagiografia

Sense signar

- «En el XIV centenario de la muerte de San Benito», 3 (1948), p. 5-7.

Literatura (Poesia)

- Pere Benavent [de Barberà],-»Tríptic de Poblet», 7-8 (1949), p. 67-70.
 -Bartomeu Guasp [Gelabert], «Ressurgiment de Poblet», 5-6 (1949), p. 36.
 -Josep M. López Picó, «Poblet», 2 (1948), p. 25.
 - «Sant Bernat», 2 (1948), p. 33.
 - «Tríptic a Sant Benet», 3 (1948), p. 8-9
 - «Joan Llongueras [Badia], «Poblet 1944», 3 (1948), p.41.

Ressenyes bibliogràfiques (Llibres rebuts)

Sense signar

Frederic Udina Martorell, *Llibre Blanch de Santes Creus*, 2 (1948), p. 34-37.
 Diversos, 3 (1948), p. 48-51; 4 (1948), p. 45-46.

Nota: L'autoria de la majoria dels articles sense signar és del monjo Bernat Morgades, fet que també confirma Agustí Altisent en els de temàtica arxivística i històrica, en la bibliografia de la seva *Història de Poblet* editada el 1974, p. 670.

Per contextualitzar i entendre millor la personalitat de Morgades hem cercat cartes enviades per ell, tant des del mateix Poblet, com des de la República Francesa, el primer bloc epistolar que presentem és el que manté amb l'arquitecte tarragoní Francesc Monravà Soler (1947-1949), la seva temàtica va relacionada bàsicament amb la restauració del cenobi conqüenc. S'esmenten les fonts de finançament, sigui a través del mecenatge dels membres de la Germandat o fons directes de l'administració estatal, també es parla dels noms dels artistes que han de realitzar escultures per decorar les capelles o de la instal·lació de vitralls. A través d'aquestes lletres hom pot constatar l'intensa implicació del pare Morgades en la rehabilitació de Poblet, unes actuacions fonamentals per la comunitat de monjos a fi de celebrar el culte diví amb normalitat i tenir unes estances adequades. Aquests documents són complementaris a les memòries que editava la Germandat i ens ajuden a entendre el grau d'implicació del monjo espluguí en la magna obra restauradora d'aquells anys.

El segon apèndix es centra en la correspondència amb l'historiador selvatà Eufemià Fort i Cogul, en la primera de final dels anys quaranta, Morgades fa una manifestació oberta i sincera del seu ideari: Déu i Catalunya, en aquesta missiva, també comenta el seu desitg en el futur de redactar una monografia sobre Santes Creus, similar a la que va escriure sobre Poblet, confessa que és l'autor dels dos articles sobre el monestir del Gaià publicats a la revista *Poblet*. A través de la lectura atenta s'intueixen problemes amb el seu catalanisme declarat. Les vuit cartes següents daten dels anys 1962-1963 i van signades des de la seva expatriació forçada a Lerins (França). Bàsicament versen sobre l'activitat desenvolupada per Fort a l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus, amb el qual hi mantindrà una estreta vinculació acadèmica, amb la tramesa periòdica d'alguns treballs històrics, també es preocupa del seu finançament i s'ofereix a fer gestions amb l'empresari Lluís Carulla Canals, amb el que mantenia una estreta i ferma amistat.

Des del desterrament, Morgades no té pèls a la llengua i expressa obertament la tristesa de la seva situació i les decepcions amb membres de l'església catòlica. En una carta de 1962, remarca que la seva documentació personal la va deixar a Poblet. L'expulsió de la comunitat

de la Conca de Barberà, li provocà una forta aflicció, sobretot després d'haver dedicat intensament deu anys de la seva vida a la restauració monàstica populetana.

Des de la distància no volgué perdre el vincle amb el país, especialment els seus familiars, però tampoc amb els nuclis catalanistes, que amb dificultats continuaven treballant pel manteniment de la cultura i la llengua. El convilatà Carulla, li facilitarà els mitjans necessaris per a que a l'estranger pugui disposar de còpies fotogràfiques de fonts documentals de Poblet, com per exemple el seu Cartulari Major.

Per evitar problemes amb la censura signaria els seus articles només amb les inicials (B. M.) o amb pseudònim (*Castellfranc*).

En un futur convindria seguir publicant el seu epistolari per conèixer l'abast de la seva lluita per Poblet i el patiment en el seu exili.

Apèndix Documental

I. Epistolari entre el Pare Bernat Morgades Òdena i Francesc Monravà Soler (1947-1949)

1

«Real Monasterio Cisterciense de Santa María de Poblet [membret imprès]

23 de juny 1947

Pax

Senyor *Don* Francesc Monravà

Distingit senyor i germà en Sant Bernat i de Poblet:

Li adjunto les reproduccions fotogràfiques de les estàtues de Sant Benet i Sant Bernat, naturalment s'està en els bocets de fang, vosté escolti l'informe que cregui prudent, nosaltres sobre el Sant Benet no podem notar cap deficiència notable, quelcom flueix inexpressiu el Sant Bernat, altra volta reproduït de joveçà monjo. Ens agraden, però ja sabeu que no n'hi ha prou amb això, van de fusta. Tenim ja els diners de la capella de Sant Bernat, acabada i magnífica, després d'aquesta bàsica, definitiva i aciençada restauració. Queden les teulades, ço és fer el que és féu a l'àbsis de la gran nau major, Déu dirà, l'altra marxa amb empena. Hem trobat algunes vestes d'infants que han de col·locar-se als panteons. És possible senyor [Francesc] Monravà, que dintre uns dies ens vejem. La revista [*Poblet*], a punt de sortir, em costa de posar en marxa les coses. Promte farem una altra edició de la *Guia [de Poblet]*. És possible, encomanem-ho a Déu, que surti qui pagui la restauració total de l'església. Fa prop d'un any que ho treballem, sino hi hagués una probabilitat i l'intimitat que ens uneix no li diria, Déu ho faci, saludí'm als seus éssers estimats que miro quelcom nostre i seu afectíssim amic i germà en Crist i Sant Bernat,

P. Bernat M. Morgades»

2

«Real Monasterio Cisterciense de Santa María de Poblet [membret imprès]

19 d'octubre de 1948

Pax

Senyor *Don* Francesc Monravà Soler

Distingit senyor i germà en Poblet: Només uns mots per a presentar-vos la fotografia del bocet que l'escultor senyor Josep Jou¹ de Sitges, ha fet per a la capella de Santa Tecla. Seria convenient que es presenti promte a Madrid i l'aproessin, car el donant ho fa per a la seva mare, que té ja vuitanta i tants anys, molt delicada i bon fill com és, voldria donar-li aquesta alegria ans de la mort. El donant és el senyor Manuel de Aracil i Borràs.

La capella de Santa Tecla està a punt de finir-se.

Rebi el meu afecte de germà i presento mon respecte afectuós a la seva esposa i filles, afectíssim en Crist,

Dom. Bernat M. Morgades».

Observacions: 1 Es refereix a l'artista Pere Jou Francisco (Barcelona,1891-Sitges,1964).

3

«Real Monasterio Cisterciense de Santa María de Poblet [membret imprès]

6 de desembre de 1948

Pax

Senyor *Don* Francesc Monravà Soler

Benvolgut amic i germà:

Després d'uns mots de salutació ben afectuosa per a vós i tots els vostres, passo a exposar-vos l'objecte de la present, que és sobre les capelles de la nau de l'Epístola. Dos benefactors desitjen restaurar *cadaú* una capella d'aquella nau construïda per l'abat Copons. Seria convenient que vosté fes un projecte uniforme per a totes elles, que són sis, més la del senyor [Francesc] Clois. Com que els murs i finestrals estan llestos de temps ha, caldria només fer el projecte de la mesa amb columnetes i pavimentació, el mobiliari i posar-hi imatges ja vindria més tard, d'acord però amb la Direcció General de Belles Arts. Don Felip [Bertran Güell]¹ [h]i té interès de debó, sobretot vol evitar que per demora o altres dificultats, s'aturi el retrainment dels benefactors, ço que donades les presents circumstàncies, seria una decadència de la restauració. Entre les dites persones es reunirien unes 20.000 pts. Jo crec que pavimentar una d'aquelles capelles i posar-hi mesa, no costaria tant, ni de bon tros. Car en dues d'aquestes capelles, les meses ja existeixen, i bases i capitells hi són també. Repeteixo que els murs i finestrals ja estan restaurats. No cal doncs tocar l'obra arquitectònica, ni precisa fer obres que puguin interessar valor arqueològic d'aquests oratoris. Hom vol adecentar per a el culte els mateixos i saber que mitjançant una almoïna o donatiu, els benefactors tenen un lloc a Poblet on es prega per a ells. Res més *Don* Francesc, com no sigui oferir-li mon sincer afecte d'amic i de germà i com

sacerdot i monjo li dedico mos precis a Déu i sacrificis, per vós certament, però també per a tots els seus éssers estimats i els seus assumptes familiars i oficials, afectíssim seu en Crist,
Dom. Bernat M. Morgades.

s.o.c.

[P.D.] Escric autoritzat pel reverendíssim pare prior».

Observacions: ¹Industrial (Barcelona, 1901-1965) i mecenes del monestir, fou el primer president de la Germandat de Poblet.

4

«Real Monasterio Cisterciense de Santa María de Poblet [membret imprès]

Pax

13 de gener de 1949

Senyor *Don* Francesc Monravà Soler

Distingit senyor i germà: després d'uns mots de felicitació, de cerciorar-vos que prego per a vós i vostra família, tenint present l'enfermetat de la seva esposa. Passo a comunicar-li l'objecte de la present, que és dir-li el següent:

-1. Havem encarregat les vidrieres emplomades del pas de l'església a la sacristia gran. Les vidres blaves, si els voleu lleugerament daurats, el preu serà el mateix i tenyiríem les parets.

-2. L'acció que devia portar l'estàtua de Joana Enríquez era de l'Albert Balcells¹ i em diu que l'ha venut fa molt poc temps, de moment jo no sabia que fer.

-3. Vol que es facin les dues pilastres, quals mènsules ja estan a Poblet llestes, serien les oposades als panteons»discutits» i ens permetrien de montar. Podrien fer-ho els obrers del Foment FOC.

Saludeu-me a tots els vostres familiars, sense oblidar-ne cap ni un. Les solucions que doneu, seran ben rebudes, afectíssim vostre en Crist, amic i germà,

Dom. Bernat M. Morgades».

Observacions: 1.- Albert Balcells Gorina era el secretari de la Germandat de Poblet i autor de les fotografies que il·lustraren la *Historia de Poblet* del pare Morgades.

Font: Arxiu Col·legi d'Arquitectes. Demarcació de Tarragona. Fons Francesc Monravà. Agraïm la gentilesa de la directora Neus Reverté en la recerca de les missives i tramesa de les còpies.

II. Epistolari entre el Pare Bernat Morgades Òdena i Eufemià Fort i Cogul (1948/1962-1963)

1

«Real Monasterio Cisterciense de Santa María de Poblet [membret imprès], [1948?]

Pax

Senyor Eufemià Fort i Cogul

Bon amic: Ahir de retorn a casa em fou entregada vostra preuada lletra. Vós en dono mercès de debó, perquè de les moltes que he rebut, cap m'ha dit una veritat tan aconçoladora com la vostra breu conversa diu. Sinó he volgut més objectiu a l'escriure que aquest Poblet fou gran, perquè ho foren els monjos altament capacitats per llur capteniment monàstic, Déu, Catalunya. L'ordre i el mateix Poblet en foren meravellosament servits. No faig ni intruses humanes, filles de l'arbitrarietat i feblsa humanes [que] integren el moll de la història. Ans bé el govern providencial de Déu dirigint els pobres humans a llur essencial finalitat, Déu mateix i perdoneu amic caríssim aquesta intimitat, vós la compreneu i de cor a cor, tot friso per a fer un llibre semblant del caríssim Santes Creus. Vegeu [a] la nostra publicació *Poblet*, dos treballs hi he publicat sobre el cenobi germà¹, en aspectes copiats de la seva vida, força més transcendent que Poblet. Preguem per a que la restauració sigui prompte, preguem i treballem.

Afectíssim vostre en Crist i Santes Creus,

Dom Bernat M. Morgades

s. o. c.»

1.- Observacions: es refereix a l'article sobre la Germandat de Santes Creus aparegut a la revista *Poblet* núm. 2 de 1948 i als textos de la *Carta Caritatis Prior* dels núm. 7-8 de 1949.

2

«Lerins, 10 d'abril 1962

Benvolgut amic Eufemià Fort:

Gràcies de les vostres lletres, com que són un tros de vostra ànima tant bella i ardent, em fan bé cada camí que les llegeixo. No sabeu l'apostolat que féu en mi, dient-me tant belles i ensems tan objectives, com aquella del Sermó de la Muntanya, aquesta col·laboració val més que totes les altres. Tinc motius ben forts per a dir-vos el que percedeix i que us confiaré quan poguem fer-ho «ad [h]oc», d'ànima a ànima. Ací van les notes comenades, no he pogut fer-hi més, però em sembla que pot anar pel treball que preparo, ja faré més bondat, em sento millor, encara millor, però hi ha penes de l'organisme que encara i massa sovint em peguen cada guitza.

Dieu-me aproximadament, el que cal per a que vostra publicació fos trimestral i sortís almenys amb un centenar de pàgines i els gravats que calguin, vós ho dic per tal de fer un pla per a el Sr. [Luís] Carulla [Canals] i altres. No oblideu que la cultura cristiana i catalana (en català, segons la prudència...) que interessa a tots i la erecció de l'Imperi mediterrani, iniciat a Santes Creus, espiritualment (Pere III, Roger de Llúria, abats i monjos), els objectius que poden moure

aquestes ànimes tan nobles, però tan sacrificades ja per Monserrat, *Serra d'Or*¹, *Poblet*, Òmnium català i altres, no dubteu que podrem obtenir molt. Preguem, preguem. No és per orgull que vós he dit de publicar el meu treball, és perquè el senyor Carulla estima [L'] Espluga [de Francolí] i els espluguins i voldria que en sortís alguna personalitat. Excel·lent cristià, pare de sis criatures, ja grans, veu que la més gran personalitat és la del sacerdoci, però si fos quelcom xupatinters, encara millor.

Jo voldria que el mes de gener següent les coses s'haguessin encarrilat i que el *Butlletí* iniciés el 1963 trimestral, amb un mínim de 100 planes (text no n'hi deixarem mancar, amb una presentació oficial que no desplaïgui a les autoritats que ara fan de personatges. Aquesta nota històrica meva, sino hi esteu forçat, no la signeu amb el meu nom, poseu-hi: Castellfranc, juliol, 1962², és més prudent, penso en Poblet, tot i que tinc permís del Reverendíssim Pare Abat General, després m'envieu tres números que jo signaré, un d'ells pel senyor Lluís Carulla i l'altre per un amic que també pot ajudar: Valls Taberner, *don Josep*³. I en vindran d'altres, si Déu vol, preguem a tantes generacions de monjos sants de Santes Creus i a Madona Santa Maria, que n'és la mare vostre, de tot cor, P. Bernat [Morgades].

La meua abraçada va també pel Xavier [Fort Bufill], que estudiï quelcom de profit (...).

Observacions: ¹ Aquesta capçalera editada des de 1959 per l'Abadia de Montserrat, fou fruit de la fusió amb la revista *Germinàbit*. Altres revistes catalanes a esmentar durant el franquisme són *Ariel* (1946-1951), *Ressò* (1951-1952), *Canigó* (1954-1983) i *Orifloma* (1961-1977).

2.- Aquest article es publicà a *Santes Creus. Boletín del Archivo Bibliográfico de Santes Creus*, vol. 2, núm. 15, p. 198-210, amb el títol «Una aportació perpètua del Casal Reial de Barcelona-Aragó al capítol general cistercenc». La signatura fou feta amb les sigles B. M. de Castellfranc.

3.- Empresari (Barcelona, 1891-1967), fou president del Cercle del Liceu.

3

«Lerins, 3 de juny 1962

Benvolgut Eufemià Fort i Cogul:

El dia deu vaig rebre la vostra darrera lletra, me n'anava a casa dels pares a despedir-me, car el retorn a Lerins m'era imposat per obediència. Com podeu suposar, vós que em coneixeu a fons, la tristesa no me l'acabo i en aquells dies fou intensa: sovint fins a les llàgrimes, car a les separacions s'hi afegien decepcions eixides d'on no devia esperar-les. Vet aquí perquè no vaig respondre a vostra amable lletra tan interessant, però sobretot tant amical. La vaig deixar a l'arxiu de Poblet, són pedres aquestes i documents que faran un dia, la història de la restauració de Poblet i de Santes Creus i per això la vaig deixar allí, qui sab si un dia vindrà a Santes Creus, amb tants altres papers i pergamins que hi ha del cenobi del Gaià. Esperem-ho amb fe. Els noms dels monjos estudiants a Paris, a la Sorbona, durant els segles XIV i XV etc. Són trets de «*Documents per a la cultura mig-aval catalana*» d'Antoni Rubió i Lluch Biblioteca de

Catalunya¹. La [Biblioteca] de Poblet la tenim aquesta obra, jo me'n vaig servir per a la *Història de Poblet* i no sé que dirien els congermans d'allà (...).

Encomaneu-me a Déu, ho necessito, la salut se m'altera més del que és normal als meus cinquanta anys i hi ha dies que moralment em sento trist, sol, enyoradís, humanament decepcionat després d'aquells 10 anys d'esfoç per a refer Poblet monàsticament i ara un exili del benaurat cenobi, que la durada dels anys em fa incomprendible.

Per a seguir fent quelcom de cara a l'ordre de cistells, de cara a Santes Creus i pensant en Catalunya, em plauria escriure, col·laborar, si m'ho permeteu en vostre *Butlletí*, tinc quelcom al pap que ja fa anys que voldria dir-ho, gairebé tot és del segle XIII, em farieu bé si em permetéssiu aquesta col·laboració.

Saludeu a tots els amics restauradors de Santes Creus i a vostre fill, que tant promet per a les lletres i la història.

Vós abraça vostre amic en Crist, Poblet i Santes Creus.

Pare Bernat M. Morgades

s. o.c.»

Observació:1. Aquesta obra fou editada per l'Institut d'Estudis catalans a Barcelona en dos volums entre 1908-1921, posteriorment el 2000 Maria Toldrà en féu una reedició facsimil.

4

«Pax

Lerins, 8 de juliol de 1962

Amic caríssim Eufemià Fort i Cogul:

Gràcies de vostra lletra, encoratjadora en qualsevol aspecte que la prengui: humà, amical, monàstico-religiós i cultural. Que Déu vós pagui el bé que m'ha fet. No m'allargo massa avui, perquè estic engavanyat de feina; aviat m'explicaré com cal i sobretot com vós mereixeu. Dieu-me amic, em parleu d'enviar-vos quelcom per a el pròxim-immediat *Butlletí*. Quan el fareu sortir? Vós ho dic, perquè em sembla que tindria temps de donar les darreres paletades a un fet de transcendència (...) i que està en el cartulari santescreuí, Si hi sóc a temps diueu-m'ho a volta de correu., sinó no hi patiu, vós ho enviaria aviat.

He rebut una col·lecció del *Butlletí*, gràcies, em penso de tots, especial però, em sembla del senyor [Josep] Vives i Miret i vostre.

He llegit l'abat Dalmau i l'interregne¹ i és un estudi nou, clar, desapassionat i fet amb veneració pel gran abat i excel·lent home públic, que fou l'abat Dalmau. Feliciteu també, em sembla que deu ésser ell, el vostre fill, per les excel·lents transcripcions. Que segueixi el seu pare i seria home que servirà les grans causes que Déu ens ha confiat: la religió, el cister català i la pàtria en el sentit cristià que pren el mot.

No m'allargo més, vós escriure amb més calma d'aquí a uns quants dies.

Preguem els uns pels altres, la salut se m'en va, Déu faci que sigui quelcom accidental, una maltempsada, ja fa dos anys que dura.

Vós abraço de tot cor, en Jesús, Maria i Santes Creus.

P. Bernat [Morgades]

s. o. c.»

1.- Observació: Es refereix a l'article d'Eufemià Fort, «Bernardo Dalmau, abad de Santes Creus (1404-1412), *Boletín de la Real Sociedad Arqueológica Tarraconense* (Tarragona), 37-40, (1952), p. 244-255.

5

«Pax

Lerins, 21 d'agost 1962

Benvolgut amic Eufemià [Fort i Cogul]

És aquesta l'expressió que més espontàniament em surt del cor i la que trobo més sincera, ço és aquest inici per la caritat que ja fa anys acabà en amistat. Vaig enviar al senyor [Josep] Vives i Miret un treball sobre Santes Creus, fet amb certa calma i indagant el que calia, amb l'intenció que us el fés pervindre. D'una carta d'ell, el senyor Vives, he de deduir que això ja ha estat fet, dieu-me si l'haveu llegit, el que en penseu, sens cap mena de contemplacions, voldria ésser-vos útil i no un llast.

Escric a mà perquè em ve més avinent, mai no he pogut conjuminar les idees amb el teclat de la màquina d'escriure i sóc més lliure a mà. El que passa és que tinc una lletra de pagès que fa fredat, ja m'hi miro, però no em puc sortir de fer-ho millor. Després hi ha el català, altre problema, aquest amb més de mitja dotzena de llengües dintre de la closca, no és estrany que hi hagi embolics de sintaxi, ortografies mal posades, perdoneu amic Fort, la meva situació, àdhuc en aquest punt, és trista i llastimosa! Però amb gust l'ofereixo per a Poblet i per a l'obra de Santes Creus i em plau dir-vos-ho, perquè en sou l'ànima ja fa molts anys. Me sembla que el vostre fill escriu coses al *Butlletí*, fa transcripcions que trobo molt interessants. Aquest noi hauria d'aprendre metodologia i aniria lluny. Ara els articles que trobo magnífics són els vostres, esdevenen com l'ànima, l'eix i l'endamiatge d'aquesta producció modesta, però ben sòlida ja i en general, tots els col·laboradors són bons i alguns força bons, però vós teniu visions de la Història Nacional de Catalunya que són síntesis meravelloses, el Compromís de Casp, n'és un exemple¹.

Tornant als papers que vos he enviat com a director de publicacions, vós diré que tinc permís i amplis encoratjaments del Reverendíssim Pare Abat general per fer-ho, inclús en diverses revistes estrangeres, no oblideu aquest fet, per si sobrevingués alguna dificultat.

Quant al català, tinc un amic, senyor [Lluís] Carulla, l'home que ha creat la primera Indústria Alimentària d'Espanya, l'*Avecrem*, que possiblement ens podria ajudar amb alguna notable aportació econòmica, som amics d'infància. Tot això *inter nos* i si m'ho dieu, d'acord amb el senyor president, tal volta es podria fer una gestió en aquest sentit. El senyor Lluís Carulla, pot i vol quan se tracta de Déu, de Catalunya i de treball seriós. Vós dic això, perquè si publicéssiu aquest treball meu, li enviaria algun exemplar després, afermada la meva col·laboració, fariem

una gestió directa, que tal volta seria ben acollida. Possiblement jo vindria per a fer-la amb el senyor president i vós guardeu tot això en vós mateix, esperem l'hora oportuna. Si abans de publicar aquest treball em permeteu que sigui revisat de català, vós diria que tinc un amic, senyor Bartomeu Bardagí² (Aragó, 140) que ho faria i el senyor Carulla ho pagarà, dieu-m'ho si voleu una revisió. El senyor Carulla ja sap que començaré a col·laborar en diverses revistes cistercenques estrangeres i en la vostra.

Molt me plauria saber vostra opinió sobre aquests punts que he sotmesos a vostra consideració d'amic i de responsable del *Butlletí*, per al meu govern.

Saludeu-me a vostre fill i dieu-li tot el meu encoratjament i afectuosament a l'esposa.

Afectíssim vostre amic i germà en Poblet i Santes Creus,

Pare Bernat Morgades

s. o. c.

PS Com que us conec l'ànima, pregueu per mi, que l'exili és dur i trist després de tantes anyades».

Observacions: 1.- El 1960 Eufemià Fort havia publicat a Barcelona l'obra *Margarida de Prades*, dins la col·lecció «Episodis de la Història» (núm. 7), aquest volum ha estat reeditat el 1998.

2.- Es tracta del corrector i traductor de català Bartomeu Bardagí Moras (Barcelona, 1915-2003), que treballà per diverses editorials.

6

«Pax

Lerins, 24 d'agost de 1962

Benvolgut amic Eufemià Fort

Rebuda vostra lletra del dia 22 d'agost 1962, vós la responc com segueix:

Agraidíssim d'haver acceptat el que pugui donar la meua col·laboració a l'obra de Santes Creus, que dirigiu amb tant d'encert. Moltes gràcies, la noblesa de la vostra ànima n'és la causa eficient que admiro de debó.

Me sembla que seria més fàcil per a mi que em retornéssiu les fulles manuscrites que contenen les notes, referències i uns pobres elements de bibliografia que podré refer immediatament. Veureu perquè:

I- No tinc cap mena de fitxer, tot quedà a Poblet.

II-Ací a Lerins he consultat obres franceses i estrangeres de la biblioteca, sens fer cap mena de fitxer. Cal doncs que vegi de bell nou els autors.

III-La redacció definitiva de l'articlet i notes que l'acompanyen, fou fet en jornades, durant les quals el dolor físic era notable, ço que explica les meves distraccions i omissions, no és repetirà més, anava massa al grà, per tal d'enllestir el que tenia entre mans y marxar als metges.

IV-Per endavant vós dic que alguns noms d'autors no podran ésser identificats, són molt pocs, dos o tres i qui sab, potser els trobaré. Pel demés no dubteu que seguiré les normes de la metodologia, fins amb exemplaritat. Agraidíssim d'aquestes observacions que em féu, car Santes

Creus i el *Butlletí* s'ho mereixen de debó. No repareu mai en fer-me observacions, siguin les que siguin. Cal fer les coses ben fetes. Les notes les voldria gairebé pel correu immediat a aquest i les rebreu enlestides força aviat. No crec que es retardi cap número per aquesta incidència, deguda a la meva pobra carcassa malmesa.

Ara em sento quelcom millor, que hi ha? No ho sé, però aquella guerra, presons, camp de concentració i aquest exili tant prolongat, m'abalteixen.

Com que vivim intensament la nostra santa fe, el posar-nos en contacte amb Déu i Maria, Mare nostra, pregueu per mi.

Saludeu-me a tots els vostres amb l'afecte que com sabeu sento per ells i molt especialment pel vostre fill.

Afectíssim vostre amic i germà en Crist i Santes Creus.

Pare Bernat Morgades,

s. o. c.

P. D. Saludeu-me al senyor president i al bon amic Bergós, dieu-li, vós ho agraiem molt tots dos».

7

Pax

Lerins, 30 d'agost 1962

Benvolgut amic Eufemià:

Acabo de rebre la vostra lletra del dia 27 del mes que som, que vós en sigui la recompensa que tan mereixeu. Em féu un bé immens, són sovint el *phebus* [el sol], no encara definitiu.

Anem a les nostres coses i amor de Santes Creus.

Envieu-me les notes que les esmenaré totalment i com cal, ja us deia en una altra lletra meva, quin era el meu estat al redactar-les, cal doncs esmenar-les, aquí no tinc bo i res, però ho puc fer.

Quant a les consideracions d'ordre regular o canònic, no hi patiu, jo mateix ho vaig demanar al Reverendíssim Pare Abat General, que m'hi impulsà de tot per l'amor que porta a Santes Creus.

Molt em plauria que aquest treball sortís en l'hora que us sembli oportuna, per tal de passar-lo al Lluís Carulla, home dotat d'una gran fe, d'un amor sens límits a Catalunya, intel·ligent de debó i gran cor. Déu l'ha afavorit molt perquè li ha donat moltíssim, és generós, és després. Jo penso, puc errar, que una volta haurà constatat la meva col·laboració a l'Arxiu [Bibliogràfic de Santes Creus], s'hi llençarà, ens uneix una profunda amistat. Per tal d'atreure'l, tal volta podrem conjuminar quelcom que em balla pel cap i que seria eficient. Tot això *inter nos*, car al pendre cos els projectes esboçats, val més que res no transpiri fins a l'hora d'actuar. Jo espero que el senyor Lluís Carulla, un jorn serà un dels puntals de Santes Creus, com home públic, com home extraordinàriament dotat i competència econòmica. Tal volta el que cal fer, ans que tot, és crear una base econòmica, ho podria realitzar, jo faré el que calgui, en el moment oportú,

vós repeteixo però que em penso li farà gràcia si hi troba la meva col·laboració. És clar que no m'he de posar en afers vostres, però si en Xavier, dotat com Déu l'ha dotat, fins dues carreres, poso per cas la de Lluís [Carulla], bé quelcom econòmic. En tot cas saludeu-lo i dieu-li que prego per ell i les seves intencions i avenir, que no es faci *general*.

Que Déu vós beneixi i prosperi en tot, no m'ho oblideu en vostres pregàries.

Durant el mes d'octubre estaré una sèries de dies amb el Pare Cocheril¹, ens escrivim.

Afectíssim vostre de tot cor en Jesús, Maria i Santes Creus,

Pare Bernat [Morgades],

s. o. c.»

Observacions: 1.- Maur Cocheril era un frare trapenc francès (1914-1982), especialitzat en la història del Cister portuguès, ordenat sacerdot el 1946.

8

«Pax

Lerins, 4 novembre 1962

Senyor Eufemià Fort i Cogul

Benvolgut amic i família

Veus aquí la lletra que referent a l'adquisició dels «*Statuta Capitulum*», rebo de Bèlgica. Dieu-me el vostre pensament, malgrat les possibles deficiències dels dos primers volums, a tot el que calgui per tal d'enriquir la vostra biblioteca i la de Santes Creus.

Fa temps que no ens diem res, aquest parèntesi m'ha anat bé per a un treball que faig sobre història d'Espluga de Francolí, demanat pel senyor Carulla. També m'ha ajudat a avançar un estudi sobre «la germandat de Santes Creus en el segle XIIè», Tant bon punt el tingui llest vós l'enviaré.

Vós felicito per la intervenció que tindreu en el «Curs Ramon Berenguer IV», que la ciutat de Lleida dedica al gran sobirà dels Països Catalans i d'Aragó¹, vós trobeu de ple entre l'aristocràcia dels historiògrafs de la pàtria, Déu sab que ho teniu ben merescut. Ell que tan copiosament us ha dotat de qualitats i que des de ben jove haveu posat al servei de la seva glòria i de Catalunya *Ad altiora!*.

Si penseu publicar algun treball meu, dieu-m'ho, perquè en contacte molt seguit amb el senyor Carulla, voldria posant-nos tots d'acord, iniciar l'acció a favor del vostre *Butlletí*. Penso trucar a altres portes, [Josep] Valls i Taberner, [Antoni] Sabater [Esteve] de Reus i encara altres que uneixen al seu esperit cristià, l'amor eficient de les nostres coses. Tal volta podríem veure de fer un número extraordinari recordant Ramon Berenguer IV i Alfons I en llur obra cistercenca, a mi em sembla que d'aquí a fi d'any podríem veure de lligar els caps de les finances que aquest homenatge comporta. Estic a la vostra disposició, crec que al senyor Carulla li faria goig rebre un exemplar del *Butlletí* amb aquella primera col·laboració meva.

La salut encara no millora del tot, però tampoc no sembla empitjorar, l'origen de tot, és allò que hem passat (1936-1939) i el que s'hi ha afegit després. Tot sigui per la glòria del Senyor, bé de Poblet i de Santes Creus i de Catalunya.

Que fa la família, s'estudia força i amb profit? No dubteu pas de la meva pregària matinal en la Santa Missa, dieu-ho a la muller i als fills, però tampoc m'ho oblideu. Quan les ànimes es volen no hi ha distàncies.

El meu afecte al senyor Bergós², al senyor Noguera³, al senyor [Josep] Vives i Miret, a tots. Però a vós a tot el que de millor Déu hagi posat en la meva ànima, que us té ben present, Adéusiau,

Bernat M. Morgades,

s.o.c.».

Observacions: 1.- El Congrés commemorava el VIII centenari de la mort del comte i es celebrà a Lleida entre 1962-1963. Hi participaren rellevants personalitats del moment: Miquel Coll Alentorn, Josep Lladonosa, Joan-F. Cabestany Fort, Josep M. Font Rius, Josep Iglésies Fort, Josep Vives Miret, Jesús Masip Fonollosa, Rafael Dalmau, Joan-B. Manyà, Jordi Ventura, Fèlix Duran, Agustí Duran Sanpere, Ferran Soldevila i Eufemià Fort Cogul, el darrer presentà la comunicació «Missatge dels monjos blancs». La defunció de Bernat Morgades no li va permetre assistir i presentar el seu treball, «La vida civil a Lleida en els segles XII i XIII», en el seu lloc llegí el text Antoni Bergós. Les actes es publicaren en forma de llibre el 1964 a Barcelona pel Centro Comarcal Leridano.

2.- Antoni Bergós Masó, advocat, era el secretari de l'ABSC

3.- Joan Noguera Salort fou president de l'ABSC entre 1957-1972, vegeu la necrològica publicada a *Santes Creus. Butlletí de l'Arxiu Bibliogràfic*, vol. XVIII, (1998-2000), p. 13-14.

9

«Pax

Lerins, 18 desembre 1962

Benvolgut Senyor Eufemià Fort i família

Vós adreço a tots aquesta lletra per a reverenciar-vos la felicitació de Nadal i oferir-vos la meva, que de fet no és d'ocasió, sino de sempre, car quan les ànimes s'estimen en Déu, cada dia és Nadal per la pregrària i el record persistent en el Senyor, que és de cada jornada i del Nadal de cada Missa, Bon Nadal doncs, ple d'aque la santa pau i alegria sobrenatural que impera en vostra llar tan profundament cristiana i tan feta a nostra (...), tant catalana vull dir.

Amic Fort, anem ara a les nostres coses de Santes Creus.

El senyor Carulla és a Estats Units, d'on retorna el dia 24 del mes que som. Per Nadal a casa, és molt de la família i és una virtut per a ell que tant necessitat té de l'encoratjament de l'esposa i dels sis fills que Déu li ha donat.

Jo penso que vós mateix podeu portar el número del *Butlletí* i dur a terme aquestes gestions, no sé, vós veureu, si l'amic [Josep] Vives i el president [Joan] Noguera i [Antoni] Bergós podrien unir-se a vós, penseu-ho i el que resolgueu, jo entenc que estarà ben fet, donat el bon sentit i enteniment que poseu en tot.

Que us sembla si jo li escrivís abans (enviant-vos còpia de la meua lletra per tal que sabéssiu per on cal caminar, dieu-me el vostre parer i quan penseu iniciar aquest afer, vós ho agrairé molt.

Teniu raó quan a Ramon Berenguer IV i Alfons I, és un afer econòmic, tant que hi ha per a dir! El senyor Carulla m'ha fet fotografiar en fotos de 0,45 x 0,30 centímetres, el Cartulari Major de Poblet, és una mina d'or. Contentem-nos de la bondat de la providència, preguem molt amic Fort, car tot això si té una base sobrenatural, anirà molt lluny, no sé quan ni com, però hi anirà, Santes Creus és casa de Sants.

Naturalment féu sortir la meua cosa amb el meu nom P. Bernat Morgades, s. o. cist. Lerins, agost 1962. L'interès de Santes Creus està per damunt d'una posició discrecional, que gràcies a Déu ja fa dos mesos ja s'ha esvait.

He escrit a Bèlgica per tal de proporcionar-vos els *Statucta*. Vós tindré al corrent de les gestions, viure d'alguna altra obra.

Tinc molt avançat un treball sobre «La Germandat de Santes Creus, 1151-1200», té dues parts, la primera que va des de la fundació fins al traspàs a Santes Creus i les aportacions que a aquesta operació, severament legislada per l'ordre exigia, exigia i que el poble humil i les cases baronials estalviaven, fins al rei Alfons I, la Segarra, la ribera del Gaià, els monjos i Catalunya, creen el gran Santes Creus. Aquest treball té com a base el Cartulari i la legislació cistercenca. Me sembla pot interessar al país i sobretot, però i ho dic, a vosaltres, successors d'aquells barons, rei i poble. Que Déu vós beneeixi a tots. Del meu treball feu-ne tot el que pugui ésser d'utilitat a Santes Creus.

Vós abraço de tot cor i vós beneixo,

P. Bernat [Morgades],

s. o. c.

P. D. Quan dic que vós féu la gestió, és clar que jo hi posaré tot l'esforç que em dicta l'amistat amb el senyor Carulla, li escriuré, pregaré, Adéu».

«Pax

Lerins, 8 de febrer 1962

Benvolgut Senyor Eufemià Fort i Cogul

Rellegint aquests dies, vostres lletres de finals de 1962, comprenc vostre silenci. La feina que comporta assegurar el pa de la llar, la col·laboració a tantes coses vostres i el *Butlletí*, vós prenen el temps, només la vostra voluntat i capacitat de treball, expliquen l'èxit de tantes

coses. Jo vós acompanyo com puc, per l'oració i l'admiració que us porto: tot cap en un sol mot: amistat fidel.

Reconsiderant l'afer aportació Carulla, se m'acut el que segueix: Acaba de donar més de quatre milions [de pessetes] a obres religioses, culturals i artístiques a [l']Espluga [de Francolí], que és el nostre poble. Tinc la convicció que el *Butlletí* marxa prou bé i que seria un desastre per pressió econòmica, perdria la seva independència i vós i els vostres col·laboradors, la llibertat d'acció essencial, en els moments que ens toca viure i que no admeten altre ritme i solucions que les ara vigents, força eficaceser això, crec que penseu-ho davant el Senyor, podem iniciar l'obra, proposant a Lluís Carulla, de voler acceptar la subscripció al *Butlletí* i enfilada l'agulla, aniríem fent la resta, amb temps i prudència.

Vós mateix podeu portar l'exemplar o bé enviar-li, amb el meu treball. Jo li faria arribar, a part, una de les separates, dedicant-li. Tot el que precedeix no ha de mudar en res el que vós haureu resolt o bé resoldreu, el que fareu estarà ben fet. Dieu-me quan tingueu un moment, si voleu quelcom més. Estic últimament quelcom pobre sobre personalitats de la Germandat de Santes Creus en ple segle XII, vull dir Valldaura-Santes Creus. En tot ca puc enviar-vos-ho i en fareu el que us sembli més adient. Me fa l'efecte que el meu treball no vós ha portat cap mena d'entrebanc, si hi hagués quelcom, no teméssiu pas en dir-m'ho. El que primer cal mirar en tota empresa i més en la de Santes Creus, és la de fer les coses ben fetes i servir la caritat, vós ho dic feu tant en mi i en la manca de mitjans de treball. El senyor Carulla, amb tot, m'ha proveït de tota la historiografia catalana i monàstica actual i m'ha tramés el *Cartulari Major* de Poblet en 708 fotos de 0,45x0,35 i és aquí on he trobat una mina d'or històric, ningú encara no hi ha penetrat, només n'havien obert les portes.

Amb una quinzena de separates en tindré prou per acontentar amics, germans de religió i algun parent lletraferit. Dieu-me com aneu tots, que fan els nois? Que el militar no es faci general i els estudis?

Estic quelcom empiccat, una desgràcia familiar ens fa sofrir, la mort d'un nebodet. De totes maneres tenir un àngel al cel és un orgull dels més purs i benèfics, encara que porti llàgrimes. No m'allargo més per tal de deixar-vos temps lliure per a vostres deures. Un mot vostre, ara em faria bé, ja sigui un record d'amic, ja com diversió en altres coses. Mon afecte sincer i ple de respecte a l'esposa i a tots. I a vós una salutació en el Crist, d'un amic que us estima i admira, maneu-me i em fareu content.

Pare Bernat M. Morgades, s. o. c.

PD Repensant en les separates i feta una llista, m'apropo més a la vintena que no pas a la quinzena que us deia, amb tot, però feu el que us sembli millor, *voleas in Domino*».

Nota dels autors: En la transcripció de les cartes hem desenvolupat les abreviatures i normalitzat la puntuació. Les paraules entre claudàtors són nostres per a una major comprensió del text.

Font: Arxiu Històric de Tarragona (AHT), Fons Personal d'Eufemià Fort i Cogul, signatura 1.774.

Addenda

Alguns poetes col·laboradors externs al monestir, a la revista Poble.

Pere Benavent de Barberà i Abelló (Barcelona, 1899-1974), arquitecte i escriptor. Autor dels poemaris *Flor d'ametller* (1918), *La rosa i el cristall* (1938), *Llibre del caminant* (1949) i *Sobretaula acadèmica* (1956).

A la revista *Poble* hi trobem: «Tríptic de Poble» (1949)

Bartomeu Guasp i Gelibert (Alaró, Mallorca, 1893 – Palma, 1976), prevere, escriptor i poeta. Autor dels poemaris *Coves de Sant Miquel* (1949) *Poesies* (1972) i de la lletra de nombrosos goigs mallorquins.

A la revista *Poble* hi trobem el poema «Ressurgiment de Poble» (1949).

Joan Llongueras i Badia (Barcelona, 1880- 1953), músic, educador musical i poeta. Mestre en Gai Saber en els Jocs Florals de Barcelona de l'any 1934.

El 1948 aparegué a la revista *Poble* el poema escrit el 1944 «Poble»

Josep M. López Picó (Barcelona 1886-1959), poeta i editor; membre de l'Institut d'Estudis catalans. Autor dels llibres de poesia *Intermezzo galant* (1910), *Turment-froment* (1910), *Poemes del Port* (1911), *Amor, Senyor* (1912), *Epigramata* (1915), *L'ofrena* (1915), *El retorn* (1921), *La nova ofrena* (1922), *Elegia* (1930), *Epitalami* (1931) i *Seny* (1938).

A la revista *Poble*, hi trobem de la seva autoria els poemes: «Poble», «Sant Bernat», «Misteri de Sant Bernat», «Tríptic a Sant Benet» (1948)